

BEVEZETÉS A PSZICHOLÓGIÁBA

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén,
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék,
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével.

Készítette: Erős Ferenc

Szakmai felelős: Erős Ferenc

2011. január

BEVEZETÉS A PSZICHOLÓGIÁBA

9. hét

Nyelv és kommunikáció, gondolkodás

Erős Ferenc

- A megismerési funkciók
- Gondolkodás és nyelv
- A problémamegoldó gondolkodás
- Verbális és nem verbális kommunikáció, metakommunikáció

Szakirodalom

Kötelező:

- Rita L. Atkinson és mások: *Pszichológia*. Osiris–Századvég, Bp. több kiadás. I. rész. IV. 9. rész.

Ajánlott:

- Oláh Attila (szerk.) *Pszichológiai alapismeretek*. Bölcsész konzorcium 2006.
<http://mek.niif.hu/05400/05478/05478.pdf> 257–320.

A gondolkodás fajtái

- propozicionális gondolkodás
- képzeleti gondolkodás

- motoros gondolkodás

Propozicionális gondolkodás

- Propozíció – kijelentés
- A fogalomalkotás lépései:
 - a dolog, tárgy, jelenség ismertetőjegyeinek számbavétele,
 - a lényegi jegyek kiemelése (fogalomalkotás),
 - dolog, tárgy, jelenség kategóriába sorolása (felismerés),
 - főbb ismertetőjegyek működésének, törvényszerűségeinek felsorolása
- A fogalomhoz tartozó tulajdonságok:
 - prototípusa
 - magja
- **A fogalmak elsajátítása:**
 - prototípus tanulása (elsősorban egyéni tapasztalás útján: példánystratégia, hipotézis-ellenőrzés, felülről lefele irányuló stratégiák),
 - a mag tanulása (iskolai oktatás)
 - tanulás tapasztalatokból

A nyelv

Kommunikációs rendszer, amely

- szabályvezérelt,
- szimbolikus,
- hierarchikusan strukturált,
- kreatív,
- fajspecifikus

Beszéd és nyelv közötti különbség. Nyelvi kompetencia és performancia (Noam Chomsky)

- Nyelvi determinizmus és nyelvi relativizmus:
- Egy adott nyelvben kódolt megkülönböztetések gyakran nem találhatók meg más nyelvekben
- Antropológiai, szociológiai, kultúraelméleti vonatkozások

- Szociolingvisztika: korlátozott kód és kidolgozott kód (Basil Bernstein)

A „kidolgozott és korlátozott” kódok elmélete

A „kidolgozott” kódot a közép- és felsőosztály használja, hogy az oktatásban és az üzleti életben sikereket érjen el

A „korlátozott” kód a munkásosztály által használt beszédminta, ami csökkenti a gyermek iskolai esélyeit: a gyermek csak korlátozott válaszokat kap otthon a kérdéseire, s ezért kevésbé tájékozott és kevésbé kíváncsi a nagyvilágra, mint a kidolgozott kódot elsajátító gyermek. A gyermek számára problémát okozhat a tanításban használt érzelemmentes és absztrakt nyelv

Problémamegoldó gondolkodás

- probléma = az a helyzet, amelyre a személynek nincs kész válasza;
- problémamegoldás = ismert célhoz vezető ismeretlen út (módszer) sikeres megtalálása a rendelkezésünkre álló korábbi tapasztalatok és a logikus gondolkodás alkalmazása alapján;
- nem azonos a logikai műveletek egymásutánjával

A problémamegoldó gondolkodás lépései

- A probléma megfogalmazása,
- adatgyűjtés, a probléma természetének feltárása,
- tervekészítés,
- végrehajtás,
- ellenőrzés, értékelés

A gondolkodás fő módszerei

- Analitikus/algorithmikus/konvergens
(lépésről lépésre)
- Intuitív/heurisztikus/divergens
(nem algoritmizálható)

A gondolkodás zavarai

Alaki (formai) zavarok:

- kóros felgyorsulás
- kóros lelassulás
- szerkezetének szétesése, fellazulása

Tartalmi zavarok:

- kényszerképzetek
- túlértékelt eszme
- téveszmék

Verbális és nonverbális kommunikáció

Verbális kommunikáció: szavakkal

A nyelv:

- közvetlenül jelen nem levő dolgokra képes utalni
- új jelentéseket képes alkotni, kommunikálni,
- véges számú szavakból, szimbólumokkal képes végtelen számú üzenetet létrehozni

Fontos: a nyelv nem csak személyközi kommunikációban fontos, hanem az egyén gondolkodásában

Esetleges nehézségek a verbális kommunikációban:

- eltérő nyelvi kód (pl. korlátozott nyelvi kódot ismerő, alacsony SES családból)

- származó gyermek a kidolgozott nyelvi kódod használó tanárokkal az iskolában)
- hierarchia különbség
 - nehezebb a vétel, mint az adás
- Nonverbális kommunikáció (hogyan közvetítünk üzenetet szavak használata nélkül?)
 - Proxemika (távolság az emberek között)
 - Testbeszéd
 - Szemkontaktus
 - Arckifejezések
 - Paralingvisztikai jelek (hanghordozás stb.)
 - Nonverbális kommunikáció:
 - Társas helyzet kezelése (pl. érdeklődés kifejezése, vagy az interakció megszakításának szándéka)
 - Énmegjelenítés
 - Érzelmi állapotok közlése
 - Attitűdök kommunikációja
 - Metakommunikáció: a közlő viszonyét fejezi ki
 - a partnerhez
 - a közlés tartalomhoz
 - a szituációhoz

A metakommunikáció „közlés a közlésről”, megjelenhet verbálisan és nonverbálisan is. Megerősítheti a kommunikációt (kongruens), vagy ellentmond a közlésnek (inkongruens)